

۴ توصیه امام حسن عسکری(ع)

احمد دانشگاه
حجت الاسلام والمسلمین خواجہ

توصیہ‌های اهل بیت^(ع)، جهانی و جاویدان است و فرمان‌های آنان برای همه زمان‌ها، نجات‌بخش و عامل رستگاری، هریک از امامان در زمان امامت خویش، راهبردهای سعادت و تکامل را برای معاصران خود بیان کرده‌اند. این سخنان همواره برای هدایت و رشد انسان‌ها سودمند است. به‌مناسبت میلاد با سعادت امام حسن عسکری^(ع) به سراغ توصیه‌های ایشان برای زندگی بهتر رفته‌ایم. امام^(ع) در حدیثی همگان را به چهار کثرت فرا خوانده و فرموده‌اند: «اکثروا ذکر... و ذکر الموت و تلاوه القرآن و الصلاه علی النبی فان الصلاه علی رسول... عشر حسنات، خدا را و مرگ را بسیار یاد کنید و زیاد قرآن بخوانید و بر پیامبر بسیار درود و صلوات بفرستید، زیرا صلوات بر پیامبر خدا ۱۰ حسنه دارد». در این حدیث امام یازدهم^(ع) چهار توصیه برای رسیدن به کمالات انسانی وجود دارد.

بسیار به یاد خدا بودن^(۱) امام^(ع) در توصیه نخست، امر به کثرت یاد خدا کرده‌اند. غفلت از یاد خدا و فراموشی آن، خطرها و زیان‌ها و آسیب‌های فراوانی دارد. جمله «اکثروا ذکر...» بر زیاد یاد خدا کردن، فرمان می‌دهد. یاد خدا درونی و بیرونی هر دو راهگشا و عامل پیشرفت مادی و معنوی است. همواره به یاد خدا بودن، انسان را از گمراهی‌ها و انحراف‌ها و گناهان بازمی‌دارد. یاد خدا انسان‌ها را از افسردگی و ناامیدی بازمی‌دارد؛ «الا بذكر... تطمئن القلوب»(رعد، آیه۲۸)؛ آگاه باشید که یاد خدا آرامش‌بخش دل‌هاست. هر دردی، درمانی دارد. برای درمان افسردگی و بیماری‌های روانی نیز راهکارهایی را روان‌شناسان و روان‌پزشکان مطرح کرده‌اند اما از دیدگاه اسلام، بهترین درمان برای رهایی از افسردگی، یاد خداست. اضطراب‌ها و دل‌پره‌ها با یاد خدا از بین می‌رود. ذکر لفظی و ربانی هم ارزش خود را دارد؛ زیرا ذکر لفظی، مانع فراموشی ذکر درونی است. هر دو ذکر همدم دل در لحظات تنهایی است و مؤنس جان در غربت و سبب دوری از گناه و افتادن در دام شیطان. یاد خدا حسی بسیار خوب و انرژی مثبت به انسان می‌دهد و در پیشبرد اهداف مقدس وی در زندگی مؤثر است.

کثرت یاد مرگ دومین سفارش امام یازدهم^(ع)، یاد کردن مرگ است. یاد مرگ، انسان را از دنیاپرستی و دنیاگرایی و تجمل‌گرایی نجات می‌دهد. یاد مرگ، مانع شیفتگی و علاقه شدید به دنیا می‌شود. یاد مرگ، انسان را به فراهم کردن زاد و توشه سفر آخرت فرامی‌خواند و از ظلم به دیگران و فساد بازمی‌دارد. یاد مرگ، جلوی غرور و تکبر را می‌گیرد و ناپایداری و گذرا بودن دنیا را به انسان نشان می‌دهد و از دلبستگی به جلوه‌های فریبنده آن، رهایی می‌بخشد.

کثرت تلاوت قرآن توصیه سوم امام حسن عسکری^(ع)، انس با قرآن و زیاد تلاوت کردن این کتاب مقدس الهی است. گرچه امامان^(ع) قرآن ناطق بودند، به تلاوت قرآن کریم هم می‌پرداختند و همگان را به تلاوت آن تشویق می‌کردند. قرآن کریم، کتاب زندگی و راهنمای حیات طیبه است. قرآن پاسخگوی همه نیازهای بشر است و اصول و راهبردهای زندگی برتر را به همه انسان‌ها آموزش می‌دهد. برنامه روزانه تلاوت قرآن بسیار سازنده است. جان را صفا می‌بخشد و روح را جلا می‌دهد و به انسان نشاط می‌بخشد و ثواب دارد. خدای متعال می‌فرماید: «فاقرئوا ما تیسر من القرآن»(مزمّل، آیه ۲۰)، به اندازه‌ای که ممکن است. قرآن بخوانید، قرائت قرآن، راه فراگیری درس‌های زندگی از این کتاب الهی است.

صلوات بر پیامبر خدا^(ص) آخرین توصیه امام یازدهم^(ع) در این حدیث، یاد کردن پیامبر اکرم^(ص) است. همراه با یاد خدا و مرگ و تلاوت قرآن، توجه به این اسوه بزرگ جهانی می‌تواند انسان را به کمال و سعادت برساند. صلوات بر پیامبر اعظم، فضیلت و اجر معنوی دارد و با آن زندگی برکت پیدا می‌کند. در ادامه همین توصیه آمده است: «فان الصلاه علی رسول... عشر حسنات، صلوات بر رسول... ۱۰ حسنه دارد». بی تردید این حسنات برای دنیا و آخرت انسان سودمند است.

توصیه به صلوات بر پیامبر خدا، توصیه خداوند در قرآن نیز هست؛ «ان... و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما»(احزاب، آیه ۵۶)؛ خداوند و فرشتگان بر پیامبر درود می‌فرستند. ای کسانی که ایمان آورده‌اید، بر او درود فرستید و سلام گویند و کاملاً تسلیم فرمان او باشید. این آیه، هم بر صلوات خدا و فرشتگان بر حضرت محمد^(ص) تأکید می‌کند و هم به مؤمنان دستور می‌دهد بر آن حضرت، درود و صلوات بفرستند.

حکم لقاح مصنوعی

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به شماره پیامک ۰۷۲۸۹-۳۰۰ با ما در میان بگذارید.

سؤال: تعدادی از زوج‌ها به دلایل طبیی، بچه‌دار شدنشان به‌طور طبیعی امکان‌پذیر نیست و چهبسا از جنین‌های منجمد در بانک جنین استفاده می‌کنند. حال سؤالاتی در این زمینه مطرح است:
۱. قرار دادن جنین(حاصل از تلقیح تخمک و اسپرم زوجین شرعی) در رحم زن غریبه چه حکمی دارد؟
۲. آیا رضایت زوج‌های صاحب جنین، معتبر است؟
۳. آیا در صورت مرگ زوجین صاحب جنین، جلب رضایت وراث لازم است؟
۴. دریافت وجه در قبال اهدای آن جنین، چه حکمی دارد؟
۵. پس از تولد، والدین حقیقی نوزاد چه کسانی هستند؟
۶. اگر نوزاد بعد از تقسیم‌ارث والدینش متولد شود، تکلیف ارث او چه می‌شود؟
۷. وضعیت مُحرِمیت، حضانت، ولایت و نفقه این کودک، چگونه خواهد بود؟

●آیت...العظمی شیبیری زنجانی

۱. اگر مستلزم لمس و نظر حرام یا از بین رفتن نسب جنین باشد، جایز نیست، مگر در فرض ضرورت.
۲. در صورتی‌که قبلاً حق خود را واگذار نکرده باشند، لازم است.
۳. مانعی ندارد.

۴و۵. فرزندان صاحب اسپرم و تخمک به‌حساب می‌آیند (چون فرزندان از این لقاح به دنیا می‌آیند) و تمام احکام نسب جاری می‌شود. در مورد ارث هم لقاح در زمان حیات هر کدام از صاحبان اسپرم و تخمک باشد، بین کودک و آن شخص توارث است.

● آیت...العظمی صافی گلپایگانی

چنانچه مستلزم لمس و نظر غیرشوهر به بدن زن نباشد، فی نفسه مانعی ندارد. اگر اعراض نکرده باشد، لازم است.
اگر زوجین اعراض نکرده باشند، ظاهراً حق الاختصاص مذکور به ارث به وارثین منتقل شده و باید از ایشان استجازه شود.
در یافت وجه در قبال رفع ید از آن یا صلح جهت انتقال حق مذکور، مانعی ندارد. کسانی که صاحب اسپرم و تخمک باشند.
اگر در زمان فوت والدین حمل بوده، حصه او باید جدا شود ولی اگر حمل بعد از فوت بوده است، ارثی ندارد.
همه احکام با والدین حقیقی جنین است.

●آیت...العظمی مکارم شیرازی

این کار جایز است، ولی با توجه‌به اینکه مستلزم نظر و لمس حرام است، باید تنها در هنگام ضرورت انجام گیرد.
در صورتی‌که جنین را به آن مرکز اهدا کرده باشد، رضایت آن‌ها شرط نیست.
در فرض سؤال، لازم نیست.
این کار اشکال دارد.
والدین حقیقی، صاحبان جنین هستند، هرچند به مادر جانشین و همسر او مطابق مسئله رضاع محرم است.
در فرض سؤال، ارث می‌برد، سهم او را نگه می‌دارند تا متولد شود.
همه این موارد برعهده پدر و مادر واقعی است، مگر اینکه آن‌ها واگذار کرده باشند.

بررسی آداب رفتاری و سبک زندگی امام یازدهم(ع) به مناسبت سالروز ولادت ایشان

جلوه‌های هدایت در سیر زندگی امام حسن عسکری(ع)

آئمه مستقیمی| سالروز ولادت امام حسن عسکری^(ع) از بهترین فرصت‌هاست تا بررسی کنیم و بدانیم آن حضرت با وجود کوتاهی عمر مبارک و نیز دوران امامتشان، برای هدایت امت چه کردند و چطور جامعه تحت فشار آن زمان را برای ورود به عصر غیبت فرزندشان حضرت حجت^(ع) آماده ساختند. از این رو در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمنذر حکیم، استاد سطوح عالی حوزه علمیه، محقق و مؤلف تاریخ و سیره اهل بیت^(ع) و صاحب آثاری همچون «پیشوایان هدایت»، ابعادی از زندگی آن امام بزرگوار را بررسی کرده‌ایم.
شایستگی امام حسن عسکری^(ع) برای امامت و پیشوایی مسلمانان از زمان حیات امام‌هادی^(ع)، ظهور و بروز داشت و نزد یاران خاص امام‌هادی^(ع) و توده مسلمانان، این مسئله ثابت شد که آن حضرت پس از پدر شان، پیشوای واجب‌الاطاعه هستند، لذا با شهادت حضرت هادی^(ع)، ایشان مسئولیت امامت امت را برای نزدیک به شش سال برعهده گرفتند؛ شش سالی که سخت‌ترین شرایط و شدیدترین خفقان بر خاندان رسالت از سوی مخالفان اهل بیت^(ع) اعمال می‌شد؛ چون آن‌ها نیز این پیشگویی را می‌دانستند که فرزند امام یازدهم^(ع)، همان منجی موعودی است که وعده ظهورش را داده‌اند.

بزرگ‌ترین مزیت امام‌عسکری(ع) در نگاه اهل سنت

اهل سنت نیز به مقامات و کرامات یازدهمین امام شیعیان معترف هستند، چنان‌که محمدبن طلحه شافعی درباره حضرت می‌نویسد: «بالاترین منقبت و بزرگ‌ترین مزینی است که خدای متعال به امام‌عسکری^(ع) اختصاص داده و گوهر گران‌بهایی است که بر گردن وی آویخته و صفت جاودانه‌ای است که به وی بخشیده و گذر زمان هیچ‌گاه تاژگی آن را کهنه نمی‌کند و زبان‌ها ذکر و یاد آن را فراموش نمی‌کنند. «محمدمهدی» از نسل اوست و از او به‌وجود آمده است و به وی منتسب می‌شود و پاره‌ای برگرفته از وجود اوست»(مطالب السؤل، ج ۲، ص ۱۴۸).

شخصیتی بی‌بدیل و اثرگذار حتی برای دشمنان

برپایه تصریح تاریخ، متوکل عباسی که شدت دشمنی او با اهل بیت^(ع) نزد خاص و عام شناخته شده بود و میزان کینه وی به امیرالمؤمنین علی^(ع) بسیار بارز است، دستور داد امام‌عسکری^(ع) را به زندان انداخته، بر ایشان سخت بگیرند، اما وقتی حضرت وارد زندان شدند و مسئول زندان متوجه عظمت و بزرگی و اخلاق والا و هدایت و صلاح ایشان شد، به کلی تغییر عقیده داد، به گونه‌ای که به‌منظور ارج و احترام گذاشتن به امام^(ع) و تعظیم ایشان، هرگز خیره به چهره آن حضرت نمی‌نگریست و آن‌گاه که امام^(ع) از زندان آزاد شدند، همین زندانیان یکی از افراد بابصیرت درباره مقام والای آن حضرت تلقی می‌شد و در جمع مردم، نیکوترین سخنان را درباره امام^(ع) بیان می‌کرد(اصول کافی، ج یک، ص ۵۰۸).

علم بی‌نظیر و دانش عمیق امام‌عسکری(ع)

امام حسن عسکری^(ع) همچون اجداد مظهرشان، جلوه‌ای بی‌بدیل از دانش و از علمی عمیق برخوردار بودند و این صفت را بارها و به شیوه‌های مختلف نشان دادند؛ از «بوحمزه نصیرخادم» روایت‌شده است: بارها شنیدم امام‌عسکری^(ع) با غلامانش که در جمع آنان، ترک زبان، رومی و صقلی وجود داشت، به زبان خودشان سخن می‌گفت. من از این قضیه شگفت‌زده شدم و با خود گفتم: حضرت که در مدینه متولد شده و تا زمان شهادت امام‌هادی^(ع) کسی او را ندیده، اکنون چگونه این توانایی از او به ظهور می‌رسد؟ در همین اندیشه بودم که حضرت روبه من کرد و فرمود: «خدای متعال که نامش بلندمرتبه باد، حجت خود را میان سایر آفریده‌ها متمایز ساخته و او را به همه اشیا، آشنا کرده است و معرفت و شناخت همه چیز را به او عطا می‌کند. همچنین همه لغات را به حجت خود عطا کرده و شناخت سبب کارها و اجل‌های مردم و حوادثی که طی زمان رخ می‌دهد، همه را به حجت خود می‌دهد و اگر این چنین نباشد، میان حجت خداوند و آن کسانی که حجت برای آنان قرار داده شده است، تفاوتی نخواهد بود»(اصول کافی، ج یک، ص ۵۰۹).

تدابیری که از سختی‌های ورود به عصر غیبت، کم کرد

حضرات، می‌کوشید که مانع این جریان شود. در چنین شرایطی امام‌عسکری^(ع) از یک سو باید نیازهای حال امت را برطرف و از دیگر سو برای حفظ جان امام‌زمان^(ع) اقدام می‌کردند و این از معجزات سیره ایشان است که هم مهدی آل رسول^(ص) را معرفی و هم جان مبارک ایشان را حفظ کردند. تدبیر و کیاست حضرت هر دوی این رسالت‌ها را به سرانجام رساند و حضرت حجت^(ع) بدون گزند دشمنان، عصر غیبت را آغاز کردند. مهم آنکه همه این اقدامات تاریخ‌ساز را حضرت عسکری^(ع) در مدت کوتاه شش سال انجام دادند.

از مهم‌ترین اقدامات امام یازدهم شیعیان برای ورود به عصر غیبت، تقویت سازمان و کالت بود. عصر ایشان به‌عنوان رابطی بین عصر حضور و عصر غیبت، مستلزم اعتماد بسیار به نمایندگان بود و می‌طلبید که سازمان آنان استحکام یابد و مسئولیت‌هایشان بیشتر شود و دایره فعالیت و حضورشان در جامعه گسترش یابد. حساسیت امام^(ع) درباره این سازمان و حذف برخی از این نمایندگان که از روی طمع یا حسادت از راه حق منحرف می‌شدند، نشان می‌دهد که حضرت به نقش و ظرفیت‌های این سازمان تکیه داشته‌اند

و در زمینه‌سازی برای ورود به دوران غیبت از آن بهره‌برفته‌اند، لذا تربیت فقهای جامع‌الشرایط به‌عنوان نایبان خاص و عام، توسط ایشان و ائمه قبل، از مهم‌ترین تدابیر ورود مناسب و بدون چالش جدی به عصر غیبت بود.

شور و اشتیاق مردم برای دیدار امام‌عسکری(ع)

درپی ترس روزافزون دستگاه خلافت از خاندان رسالت و تلاش برای از میان برداشتن مهدی موعود^(ع)، حکومت عباسی علاوه بر اقامت اجباری امام‌عسکری^(ع) در سامرا، ایشان را مجبور کرده بود هفته‌ای دو روز در دارالخلافه حضور بیابند. بنا بر نقل تواریخ، مردم که به‌دلیل فشارهای سیاسی، دسترسی چندانی به آن حضرت نداشتند، در روزهایی که امام^(ع) باید در دارالخلافه حضور می‌یافتند، در مسیر ایشان قرامی گرفتند و به آن ساخت مقدس عرض ارادت می‌کردند، چنان‌که آورده‌اند: «خیابان پراز جمعیت و ازدحام چهارپایان گردیده بود، به گونه‌ای که کسی توانایی راه‌رفتن نداشت و کسی نیز نمی‌توانست خود را میان آن جمعیت وارد نماید، ولی آن‌گاه که امام^(ع) وارد خیابان شد، صداها فرونشست و به‌هنگام ورود و خروج از دارالخلافه، مردم برای آن حضرت راه باز کردند»، (غیبت طوسی: ۲۱۵-۲۱۶).

اعتراف خلفا به مقام الهی امام(ع)

مقام و منزلت امام حسن عسکری^(ع) به اندازه‌ای نزد خواص و عوام، مشهور بوده است که حتی خلفای معاصر ایشان، زبان به اعتراف به این قدر و منزلت گشوده‌اند. نقل است جعفر، فرزند امام‌هادی^(ع) و برادر امام حسن عسکری^(ع)، از معتمد عباسی خواست وی را به مقام امامت بگمارد و پس از برادرش، مقام آن حضرت را به وی اعطا کند، اما خلیفه به وی پاسخ داد: «بدان که مقام و منزلت برادرت به‌واسطه نزدیکی به ما و دستگاه سلطنت حاصل نشده است، بلکه تنها به‌واسطه نزدیکی به خدای عزوجل است، ما بسیار می‌کوشیم تا از قدر و منزلت او بکاهیم و او را از مقام و مرتبه خود بازداریم، اما خدای متعال اراده فرموده تا مقام والای او را هر روز افزایش دهد؛ زیرا وی دارای صیانت نفس، حسن روش، دانش و عبادت می‌باشد. اگر تو نزد پیروان و شیعیان برادرت به چنین درجه‌ای رسیدی، نیازی به ما نداری و اگر به چنین رتبه و منزلتی نرسیدی و آنچه در برادر توست در تو موجود نیست، ما نمی‌توانیم از این جهت تو را بی‌نیاز کنیم.» (کمال الدین و تمام النعمه، ۴۷۹).

دیگران مسیح را در او یافتند

راهب، دبیرالعاقول، از بزرگ‌ترین شخصیت‌های مسیحی و آشناترین آن‌ها به دین مسیحیت به‌شمار می‌رفت، اما وقتی از کرامات امام‌عسکری^(ع) شنید و آنچه لازم بود از آن حضرت دید، به دست آن بزرگوار مسلمان شد و لباس نصرانیت را از تن خارج و لباس سفید بر تن کرد. هنگامی که «بختی شوع، طبیب از وی پرسید به چه سبب از دین خود دست برداشته است، گفت: «من مسیح^(ع)» یا نظیر او را یافتیم و به دست او ایمان آورد». منظور او از مسیح یا نظیر مسیح، امام‌عسکری^(ع) بوده است. راهب ادامه داد: «این مرد از لحاظ نشانه‌ها و براهین، نظیر حضرت عیسی بن مریم^(ص) است». آن‌گاه نزد امام عسکری^(ع) بازگشت و تازمانی که از دنیا رفت، در خدمت آن حضرت باقی ماند(بحار الانوار، ج ۵۰، ۲۶۰-۲۶۱).

اگرچه زمینه‌سازی برای ورود به عصر غیبت از زمان پیامبر^(ص) آغاز شده است و دیگر ائمه^(ع) نیز به این امر اقدام کرده‌اند، دوران امامت حضرت عسکری^(ع)، مهم‌ترین دوران قبل از غیبت است. در کتاب «اثبات الهاده» به نقل از امام‌عسکری^(ع) و در پاسخ به این سؤال مهم که چرا قاتلان اهل بیت^(ع) در کشتن آن حضرات، سرعت عمل داشتند و اجازه نمی‌دادند آن‌ها زندگی طبیعی داشته باشند، آمده است که فرمودند: «این به دو دلیل است؛ نخست آنکه آن‌ها شنیده بودند قائم آل محمد^(ص) که بساط ظلم را برمی‌چیند، از نسل پیامبر^(ص) خواهد بود و برای جلوگیری از ولادت حضرت^(ع) و نیز نابودی ایشان در صورت تولد، این چنین دست به قتل ائمه^(ع) می‌زدند و نیز آن‌ها چون غاصب و دزد خلافت الهی بودند، همواره به هراس قرار داشتند و همین واهمه و ترس، باعث می‌شد به قتل امامان دست بزنند».

این حدیث شامل مطالب مهمی است، مثل آنکه خاتم الانبیا^(ص) و نیز ائمه^(ع) علاوه بر توجه و پاسخ به ضرورت‌ها و نیازهای زمانه خویش، آینده‌نگری هم داشته‌اند و این آینده‌نگری در قرآن کریم نیز تصریح شده است، چون امید به ظهور منجی مصلح را جان بشر زنده نگه داشته است که ظرفیتی خاص را در وجدان

انسان‌ها ایجاد می‌کند، لذا ائمه^(ع) همگی این نوید و امیدواری را مطرح کرده‌اند تا زمینه ظهور امام‌مهدی^(ع) فراهم شود، ولی دستگاه خلافت با شیوه‌های مختلف همچون زندان، ولایت‌نهدی اجباری، فشار و خفقان و نفوذ جاسوسان در بیوت آن

حجت‌الاسلام والمسلمین حکیم:
مقام و منزلت امام حسن عسکری(ع) به اندازه‌ای نزد خواص و عوام، مشهور بوده است که حتی خلفای معاصر ایشان، زبان به اعتراف به این قدر و منزلت گشوده‌اند